

Systémovosť a ustálenosť právnej terminológie v preklade

Marketa Štefková

ÚVOD

„Worte sind Taten“, tvrdí filozof Wittgenstein¹ a zároveň vyslovuje názor, že jednotlivými pojmami nejestvujú presné hranice. Tieto hranice vytvárajú používatelia jazyka na základe cieľa, ktorý použitím pojmov chcú dosiahnuť. Wittgenstein jazyk prirovnáva k šachovej hre, pretože komunikácia podľa neho prebieha podľa presne stanovených pravidiel. To niekoľkonásobne platí pre oblasť právnej komunikácie. Jazyk v oblasti práva nie je len nástrojom komunikácie, ale aj nástrojom, ktorým sa právo realizuje v praxi. Právny systém predstavuje mimojazykovú skutočnosť, ktorá do značnej miery ovplyvňuje vlastnosti právnych textov. M. Tomášek uvádza, že právny subsystém každého jazyka je podmienený jeho historickým vývojom a je uznávaným útvarom v rámci systému národného jazyka. Tento subsystém disponuje istým množstvom zvláštnych výrazových prostriedkov a systémových črt, čím sa stáva jedným z odborných subsystémov národného jazyka.²

Preto aj právna terminológia vykazuje v porovnaní s inými terminologickými sústavami niekoľko špecifických znakov. Dôvodom jej odlišnosti od iných odborných terminológií je ukotvený v samotnej podstate právnych pojmov, ktoré pomenúvajú abstraktné hodnoty, normy a morálne zásady spoločnosti. Právne pojmy získavajú svoju konkrétnu podobu vo forme pomenovania, resp. formuláciou v zákone, či inej právnej norme, ktorá zväčša vymedzuje význam týchto pojmov na základe definície, špecifikácie sémantických príznakov

Abstract:

The paper focuses on the analysis of two key features of legal terms, namely systemicity and stability. It analyses these features in relation to the theory of terminology according to Horecký (1956) and Masár (2002) and reflects on them in terms of the process of translating a legal text. The analysis highlights how these characteristics affect the quality of legal translation and also points to the necessity of systematically fixing translation equivalents in the English language in the process of drafting and amending legislation. It demonstrates this necessity by comparing the process of translating a legal text in the classical way, through the search for functional equivalents, and the translation of legal texts through machine and computer-aided translation tools, which, without access to corpora of codified legal translations and glossaries of established equivalents to legal concepts, at least in English, do not result in the desired quality of translation of a legal text.

Keywords:

systemicity, stability, civil law terminology, translation of legal texts, machine translation, functional equivalent

Autor:

doc. Mgr. Marketa Štefková, PhD.
Katedra germanistiky, nederlandistiky
a škandinavistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická
fakulta
marketa.stefkova@uniba.sk

Cite:

ŠTEFKOVÁ, Marketa. Systémovosť a ustálenosť právnej terminológie v preklade. In *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, Supplementum, s. 85 – 92.

¹ Citované podľa: SAUER, Christian. *Vak/Taal/Kennis, inleiding tot het onderzoek naar taalgebruik in vakken en beroepen*. Alpha: Leiden 1992, s.7.

² TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 1998, s.14.

konkrétneho pojmu, definíciou alebo kombináciou niektorých menovaných postupov.

Základnou normou pri tvorbe nových termínov vo všeobecnosti je medzinárodná norma ISO 704³, ktorá v časti venovanej princípom tvorby termínov definuje požiadavky kladené na termín v odbornej komunikácii. Patria medzi ne transparentnosť, konzistentnosť, primeranosť, jazyková úspornosť, derivatívnosť, jazyková správnosť a uprednostnenie domáceho pomenovania pred výpožičkou. Slovenská teória terminológie formulovala v osobe Jána Horeckého a Ivana Masára niekoľkých základných vlastností termínu, ktoré sú nevyhnutným predpokladom na to, aby termín mohol plniť svoju funkciu v odbornej komunikácii. Horecký ich definuje ako významová priezračnosť, spisovnosť, systémovosť, ustálenosť, jednoznačnosť a presnosť, nosnosť, ľudovosť, medzinárodnosť.⁴ Masár rozdeľuje uvedené vlastnosti na vlastnosti, ktoré platia aj pre iné novovznikajúce pomenovania a tie, ktoré sú charakteristické len pre termíny. V prvej skupine pod vlastnosť spisovnosti zahrňuje ustálenosť, ústrojnosť a funkčnosť.⁵

V nasledujúcom výklade sa zameriavame na analýzu dvoch kľúčových vlastností termínov, a to systémovosť a ustálenosť. Tieto vlastnosti reflektujeme najmä z hľadiska prekladu právneho textu. Poukazujeme na to, ako tieto vlastnosti vplyvajú na kvalitu právneho textu a zároveň kvalitu právneho prekladu. S fokusom na oblasť civilného práva poukazujeme na nevyhnutnosť systematického ustáľovania prekladových ekvivalentov v anglickom jazyku v procese prípravy a novelizácie právnych predpisov. Túto nevyhnutnosť demonštruje prostredníctvom porovnania procesu prekladu právneho textu klasickým spôsobom, teda prostredníctvom hľadania funkčných ekvivalentov a prekladu právnych textov prostredníctvom nástrojov strojového a počítačom podporovaného prekladu, ktoré bez prístupu ku korpusom kodifikovaných prekladov právnych predpisov a glosárom ustálených ekvivalentov k právnym pojmom, neprinášajú želanú kvalitu prekladu právneho textu.

1 USTÁLENOSŤ PRÁVNEJ TERMINOLÓGIE

Počiatky a rozkvet terminologickej práce v oblasti právnej terminológie spadajú do obdobia národného obrodovania. Mnoho zaujímavého o tvorbe odborného názvoslovie v slovenčine z tohto obdobia sa dozvedáme z časopisu *Naša reč*.⁶ Jednou z najaktívnejších terminologických komisií, ktoré v tom čase pôsobili bola, ako konštatuje Roudný, komisia právnická, pričom väčšina názvoslovných noriem obsahovala okrem slovenských názvov aj ich ekvivalenty v niektorých cudzích jazykoch, spravidla v angličtine a ruštine.⁷ Na tomto mieste zdôrazňujeme, že tvorcovia právnej terminológie si už v tomto období uvedomovali, že najmä v prípade terminológií úzko viazaných na štruktúru štátu, akou je aj právna terminológia, je potrebné nielen vymedziť pojmový systém a stanoviť pomenovania takýchto pojmov, ale pre ďalšiu prekladateľskú prácu a komunikáciu o takomto národnom systéme práva je potrebné stanoviť i spôsob prekladu termínov do niekoľkých cudzích jazykov.

³ Norma ISO 704, 2000:7.3.1.

⁴ HORECKÝ, Ján. *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1956, s. 45.

⁵ MASÁR, Ivan. *Príručka slovenskej terminológie*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 1991, s. 37.

⁶ Pozri: FUNDÁREK, Jozef. Tvorba slovenskej právnej terminológie. In *Slovenská reč*, 1940 – 1941, roč. 8, č. 2, s. 35-38, Dostupné na internete: <http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1940/obsah/8-obsah-lq.pdf> [cit. 20. 6. 2023] alebo ORMIS, Ján. Podľa akých zásad pracovať na právnej terminológii. In *Slovenská reč*, 1940 – 1941, roč. 8, č. 1, s. 1. Dostupné na internete: <http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1940/obsah/8-obsah-lq.pdf> [cit. 20. 6. 2023].

⁷ Podrobnejšie pozri: ROUDNÝ, Miroslav. Ustalování a sjednocování odborného názvosloví. In *Naše řeč*, 1977, roč. 60, č.5, s. 247 a nasl.

I keď je činnosť terminologických komisií v súčasnosti menej intenzívna a systematická, existujú pri mnohých rezortoch dodnes. K istému oživeniu ich činnosti prispelo aj uznesenie vlády č. 238/2014, ktorým zaviazala ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy zriadiť terminologické komisie a zabezpečiť ich riadne fungovanie.⁸ Komisie by mali ustalať termíny vopred stanoveným postupom na základe štatútu. Príkladom dobrej praxe sú zásady ustalovania terminológie, ktoré prijala komisia Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR. Ten stanovuje, že navrhovateľ, ktorý navrhne termín v slovenskom jazyku k nemu uvedie zodpovedajúce ekvivalenty v anglickom, nemeckom, francúzskom a českom jazyku, zároveň termín definuje prekladom významovo zodpovedajúcim originálu, presne cituje zdroj, z ktorého bol termín prevzatý, priloží fotokópiu definície v danom jazyku a ak preklad definície nie je jednoznačne zrozumiteľný, upraví ju tak, aby nová definícia bola zrozumiteľná, plne vystihovala zmysel pôvodnej definície a zároveň vyhovovala aj z jazykového hľadiska. Takto pripravený termín navrhovateľ predloží na prerokovanie komisii. Komisia prijme alebo zamietne daný návrh a vydá k nemu svoje stanovisko. V prípade prijatia termínu, ak nie sú rozporné stanoviská členov komisie, zaradí nový termín do svojho zoznamu ustálených termínov. Termíny a ich definície, ktoré z odborného alebo jazykového dôvodu komisia neprijala, sa neodporúča používať v oficiálnych prekladoch právnych, technických a normalizačných textov a v úradných dokumentoch.⁹

Činnosť viacerých terminologických komisií, vrátane komisie pri Ministerstve spravodlivosti SR v súčasnosti dostatočne nesaturujú potrebu tvorby pomenovaní na novovznikajúce pojmy. V prípade právnej terminológie vznikajú pomenovania právnych pojmov spravidla v procese tvorby, či úpravy právnych predpisov a neponúkajú prekladateľovi hotové ekvivalenty k takto vytvoreným termínom v cudzích jazykoch. Navyše rekonštrukciami právnych noriem vznikajú, alebo sa do právnych predpisov vracajú, resp. sa preberajú nové, kalkované, alebo modifikované pomenovania. V nasledujúcom výklade na niekoľkých príkladoch z oblasti civilného práva demonštrujeme, ako tieto procesy vplyvajú na ustálenosť a systémovosť právnej terminológie.

2 USTÁLENOSŤ A SYSTÉMOVOSŤ TERMINOLÓGIE CIVILNÉHO PRÁVA

Systémovosť je podľa Horeckého miera do akej zapadá daný termín do systému terminológie daného odboru a do akej odráža systémovú spätosť termínov daného odboru. Podľa Horeckého zaraďujeme pojmy do klasifikačných radov a členy týchto radov tvoria systém, ktorý sa dá vyjadriť jazykovými prostriedkami. Takýmto postupom vytvárame v jazyku pomenovania, ktoré pomáhajú na základe systémového prepojenia interpretovať význam termínu. Systémovosť si podľa Horeckého niekedy vyžaduje aj odklon od bežného významu použitého slova, prípadne bežného spôsobu tvorenia slov. Ako príklad uvádza termíny fyzická a právnická osoba, citujúc Lubyho: „V práve sa popri termíne fyzická osoba používa aj termín právnická osoba. Tento názov nie je logický opodstatnený lebo nejde o osobu ktorá by súvisela s právnikmi, lež o osobu z hľadiska práva. Termín právna osoba,

⁸ Zoznam jednotlivých komisií s kontaktnými údajmi zodpovedných osôb je zverejnený na stránke terminologického portálu: <https://terminologickyportal.sk/komisie.html>

⁹ Pozri štatút terminologickej komisie ÚNMS SR, dostupný na internete: http://www.unms.sk/swift_data/source/dokumenty/technicka_normalizacia/Zasady_na_ustalovanie_a_pouzivanie_OT.pdf

ktorý by bol najprirodzenejší, tú však nemožno použiť, lebo je rezervovaný pre súhrnné označenie právnickej a fyzickej osoby.¹⁰

Termín právna osoba sa textu do Občianskeho zákonníka opäť vracia v návrhu znenia všeobecnej časti Občianskeho zákonníka¹¹ v procese súčasnej rekonštrukcie tejto právnej normy. Uvedený návrh v druhej hlave definuje *právne osoby*, ako súhrnné pomenovanie pre fyzické osoby a právnické osoby, analogicky ako v prípade Horeckého, pričom momentálne platné znenie Občianskeho zákonníka 40/1964 Zb. namiesto termínu právne osoby používa opisné pomenovanie *účastníci občianskoprávných vzťahov*.

Rekonštrukcia Občianskeho súdneho poriadku¹² v roku 2016 rovnako zaviedla niekoľko systémových zmien do terminológie civilného práva, ktorými sa nahrádzajú ustálené ekvivalenty niektorých právnych pojmov novými pomenovaniami. Občiansky súdny poriadok rozčlenila na *Civilný sporový* a *Civilný mimosporový poriadok*¹³. Pomenovania súd prvého, resp. druhého stupňa nahradila pomenovaniami *súd prvej a druhej inštancie*, termín *strana sporu*, nahradil pôvodné pomenovania účastníkov konania navrhovateľ a odporca a naopak pôvodný termín vedľajšia strana sporu, ktorý by zo systémového pomenovacieho hľadiska nadväzoval na termín strana sporu, nahradil termínom *intervenient*. Novým pojmom je tzv. *upomínacie konanie* (z nemeckého Mahnverfahren), ktoré sa začína *návrhom na vydanie platobného rozkazu*. V návrhu sa strany neoznačujú navrhovateľ a odporca, ale *žalobca a žalovaný*, postup však nenazývame žalobou, ale konaním.

Na uvedených príkladoch sme sa pokúsili demonštrovať, že uchopenie princípu systémovosti v pomenovaniach právnych termínov je mimoriadne komplexným problémom, ktorý naráža na preberanie pomenovaní právnych pojmov z iných právnych systémov a jazykov, ako aj potrebu revidovania pomenovaní v procese rekonštrukcie právnych predpisov, aby sa rekonštruované právne pojmy pomenovaniami odlišovali od pôvodných právnych pojmov predchádzajúcich právnych predpisov. Je zrejmé, že tieto tendencie vývoja právnej terminológie značne vplyvajú na ustáľovanie právnych pojmov v právnej praxi a tvorbe odvodených právnych textov i na proces prekladu právnych pojmov do iných jazykov. Od prekladateľa si vyžadujú hĺbkovú orientáciu vo vývoji právnej terminológie a obozretnosť pri práci z textami, v ktorých sa vyskytnú pôvodné, i novo zavedené pomenovania ako paralelné termíny.

V nasledujúcom výklade v krátkosti opisujeme proces ekvivalentácie právnych pojmov za odlišných právnych systémov v procese právneho prekladu, ktorý následne porovnáme s prekladom prostredníctvom strojového a počítačom podporovaného prekladu, aby sme poukázali na potrebu ustáľovania prekladových ekvivalentov k právnym pojmom a tvorbu kodifikovaných prekladov právnych noriem do cudzích jazykov, predovšetkým angličtiny.

3 EKVIVALENTÁCIA PRÁVNÝCH POJMOV V PROCESSE PREKLADU

Už Horecký postuloval všeobecné pravidlo v súvislosti s prekladom textov, nasýtených odbornou terminológiou, že termíny sa neprekladajú, ale substituujú.¹⁴ Tým, že právne systémy vznikajú v každom štáte na základe nezávislého legislatívneho procesu, odlišujú sa hierarchiou jednotlivých právnych predpisov, sú budované na odlišných normách a inej

¹⁰ LUBY, Štefan. Slovenská právna terminológia – vývin, stav, výhľady. Citované podľa: HORECKÝ, ref. 4, s. 53

¹¹ https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/1.-Vseobecna-cast_v2_20220714.pdf [Pracovná verzia č. 2_20220714]

¹² Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok

¹³ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok a zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

¹⁴ HORECKÝ, ref. 4, s. 39

tradíciu vytvárajú komplexnú pojmovú sústavu, ktorú nie je možné ako celok vyjadriť termínmi iného právneho systému. Preklad právnych textov teda nemôže spočívať na jednoduchej substitúcii termínov vo východiskovom a cieľovom jazyku. Podstatou právneho prekladu je tzv. dokumentárny preklad, ktorý spočíva vo veľkom rešpekte prekladateľa k východiskovému textu. Prekladateľ prihliada na štruktúru a štylistické zvláštnosti východiskového textu, prenáša do textu prekladu nie len význam, ale aj formu predlohy. Pri právnom preklade ide predovšetkým o presnosť, informatívnosť a účelnosť, čo zodpovedá postaveniu a funkcii právnych textov v komunikácii.

Odlišnosť právnych systémov núti prekladateľa právny text interpretovať, čo potvrdzuje nutnosť symbiózy jeho jazykovej kompetencie s odbornou kompetenciou. Pri interpretácii právneho termínu vychádza prekladateľ z porovnania pojmov vo východiskovom a cieľovom právnom systéme a následne stanoví mieru ekvivalencie právnych pojmov. Porovnanie sa zakladá najmä na vyhodnotení interných a externých komparatívnych znakov právnych pojmov. Medzi externé zaraďujeme pozíciu pojmu v rámci právneho systému, súvis s obsahovo príbuznými pojmi, vplyv politickej a spoločenskej situácie na interpretáciu významu daného pojmu, či zmenu definície termínu pod vplyvom istého spôsobu riadenia štátu a spoločnosti. Interné komparatívne znaky určujú štruktúru pomenovania, funkciu pojmu a jeho právny efekt.¹⁵

V dôsledku osobitostí vývinu každého právneho systému sa utvorila jemu vlastná terminologická sústava, pozostávajúca z neopakovateľných významových štruktúr termínov. Stupeň ekvivalencie jednotlivých právnych systémov je veľmi rozdielny a závisí predovšetkým od historického vývoja a príbuznosti daných systémov. Konkrétny stupeň ekvivalencie prekladateľ stanovuje v prvom kroku na základe porovnania definícií pojmov v oboch právnych systémoch. Definície jednotlivých termínov často nemajú zhodnú štruktúru a môžu poukazovať na rôzne sémantické príznaky termínov, čo ich porovnávanie značne sťažuje. V takom prípade je prekladateľovi k dispozícii ďalší prostriedok komparácie, a to porovnanie pojmových systémov. V teórii porovnávacieho práva a štrukturálnej sémantiky sa v súvislosti s porovnávaním právnych pojmov z odlišných právnych systémov stretávame s pojmom *tertium comparationis*.¹⁶ Uplatnením tejto metódy získame v cieľovom jazyku ekvivalent, ktorý v prijímajúcom právnom systéme plní rovnakú funkciu ako pojem vo východiskovom systéme, preto ho nazývame aj *funkčný ekvivalent*. Podľa viacerých odborníkov na preklad právnych textov¹⁷ je použitie funkčného ekvivalentu najlepšou metódou riešenia nulovej, alebo nedostatočnej ekvivalencie, teda situácie, keď v cieľovom právnom systéme a jazyku nemáme k dispozícii vhodný ekvivalent právneho pojmu, ktorý by pokryl význam pojmu z východiskového právneho systému.

3.1 USTALOVANIE EKVIVALENTOV K PRÁVNÝM TERMÍNOM

Na základe komparácie je možné stanoviť hotové prefabrikáty ekvivalentných termínov, ktoré sa pravidelne vyskytujú v jednotlivých textových žánroch. Ich systematické uchovávanie a jednotné používanie v analogických textoch zabezpečuje jednotu prekladu a mimoriadne

¹⁵ Pozri: ŠTEFKOVÁ, Marketa. *Právny text v preklade: translátologické aspekty právnej komunikácie v kombináciách málo rozšírených jazykov*. Bratislava: Iura edition, 2013; ŠTEFKOVÁ, Marketa. *Stratégia prekladu terminológií viazaných na národný systém štátu a práva*. In *Terminologické fórum IV: bez terminológie niet odbornej komunikácie* [elektronický zdroj]. Trenčín: TU A. Dubčeka, 2013, s. 62-69.

¹⁶ Pozri: SEKANINOVÁ, Ella. *Dvojazyčná lexikografia v teórii a praxi*. Bratislava: VEDA, 1993, s.21.

¹⁷ WESTON, Martin. *Problems and principles in legal translation*. In *The incorporated linguist*, 1983, roč. 22, č. 4, s. 207-211; ŠARČEVIĆ, Susan. *New approach to legal translation*. Haag/London/Boston: Kluwer Law International, 1997.

urýchľuje prekladateľský proces. Zároveň je jedným z dôležitých kritérií kvality prekladu. Významná poľská teoretička právneho prekladu Lucia Biel uvádza¹⁸, že niektoré ekvivalenty k právnym termínom prijme prekladateľská alebo odborná komunita prostredníctvom slovníkov, terminologických glosárov, alebo databáz, ktoré zverejňujú renomované inštitúcie. Prekladateľská obec ich používa a tým sa stanú akousi kognitívnou rutinou. Niektoré ustálené ekvivalenty sú natoľko zaužívané, že prekladatelia si nedovolia použiť iný, vlastný ekvivalent daného pojmu, aby neriskovali, že ich budú považovať za nekompetentných. Často je znakom profesionality, aby prekladateľ poznal a používal ustálené ekvivalenty.

Takto stanovené ekvivalenty v anglickom, jazyku často slúžia ako návod na riešenie analogických ekvivalenčných problémov pri preklade do ďalších, i menej rozšírených jazykov. Tým sa dosahuje istá miera jednoty prekladateľských postupov pre stanovení prekladových ekvivalentov. Problémom právneho prekladu na Slovensku, na ktorý poukázal projekt TRANSIUS¹⁹ je veľká rozdielnosť v uplatňovaní postupov ekvivalentácie právnej terminológie a značná nejednotnosť prekladateľských riešení v rámci prekladateľskej obce, ktorá zapríčiňuje veľké rozdiely v kvalite právneho prekladu.

3.2. EKVIVALENTÁCIA PRÁVNÝCH TERMÍNOV A PREKLADOVÉ TECHNOLOGIE

Okrem nejednotnosti prekladateľských postupov medzi prekladateľmi i naprieč cieľovými jazykmi právneho prekladu vstupuje do procesu právneho prekladu ďalší aspekt, ktorý značne zmenil prístup k prekladu právnych textov a ktorý ešte viac nastolil potrebu ustaľovania prekladových ekvivalentov a kodifikovaných prekladov právnych noriem. Týmto aspektom je stále intenzívnejšie zavádzanie postupov počítačom podporovaného a strojového prekladu do prekladateľskej praxe.

Nástroje na počítačom podporovaný preklad sú integrované prekladateľské technológie, ktoré analyzujú východiskový text a hľadajú zhodu prekladových jednotiek tohto textu s prekladovými jednotkami, ktoré sú uložené v pamäti nástroja na základe archivácie predchádzajúcich prekladateľských zadaní. Prekladovú pamäť nemusí prekladateľ vytvárať individuálne v procese prekladu, ale môže ju do nástroja aj integrovať. Zároveň môže v nástroji vytvárať alebo doň integrovať terminologické databázy na konkrétne prekladateľské projekty. V procese prekladu môže prekladateľ využívať aj riešenia, ktoré mu ponúka strojový prekladač. Ak usúdi, že kvalita strojového prekladu je vhodná na posteditáciu, prevezme výsledok práce strojového prekladača a ďalej ho upravuje pomocou prekladovej pamäte a terminologickej databázy, resp. prostredníctvom klasických prekladateľských postupov, ktoré sme popísali vyššie.

Strojový prekladač analyzuje text na preklad odlišným spôsobom ako prekladateľ. Pri preklade právnych pojmov využíva paralelné korpusy preložených textov dostupné na internete, často využíva preklad cez tretí jazyk, vyhodnocuje štatistický výskyt prekladového ekvivalentu v určitom kontexte, no prirodzene nedokáže vytvárať funkčný ekvivalent spôsobom, akým je tvorený v humánnom preklade, čo demonštrujeme na jednoduchom príklade definície vyššie spomínaných termínov *právna osoba* a *právnická osoba* v aktuálnom návrhu rekodifikácie Občianskeho zákonníka²⁰, ktoré sme preložili prostredníctvom troch najbežnejších strojových prekladačov:

¹⁸ BIEL, Lucja. Legal Terminology in translation practice: Dictionaries, googling or discussion forums? In *Skase – Journal of Translation and Interpretation*, 2008, roč. 3, č. 1, s. 26.

¹⁹ Pozri: TRANSIUS – Od konvencií k normám prekladu právnych textov. Dostupné na internete: <http://fphil.uniba.sk/transius>

²⁰ https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/08/1.-Vseobecna-cast_v2_20220714.pdf [Pracovná verzia č. 2_20220714]

Východiskový text	<p>PRÁVNE OSOBY</p> <p>§ 10 Právna osobovosť Spôsobilosť mať v medziach právneho poriadku práva a povinnosti má fyzická osoba, právnická osoba a štát.</p> <p>§ 11 Právne osoby (1) Fyzickou osobou je človek. (2) Právnickou osobou je združenie osôb (spolok), účelové združenie majetku (základina) a, ak mu zákon priznáva právnu osobovosť, aj iný organizovaný útvar. (3) Štát v súkromnoprávných vzťahoch vystupuje ako právnická osoba.</p>
Google Translate	<p>LEGAL PERSONS</p> <p>§ 10 Legal personality A natural person has the capacity to have rights and obligations within the limits of the legal order, legal entity and the state.</p> <p>§ 11 Legal entities (1) A natural person is a person. (2) A legal entity is an association of persons (association), a special purpose association of property (foundation) and, if the law grants it legal personality, also another organized entity. (3) The state acts as a legal entity in private law relations.</p>
DeepL	<p>LEGAL PERSONS</p> <p>§ 10 Legal personality A natural person shall have the capacity to have rights and obligations under the law, a legal person and the State.</p> <p>§ 11 Legal persons (1) A natural person is a human being. (2) A legal person is an association of persons (association), a special purpose association of property (base) and, if the law confers legal personality on it, also another organised body. (3) In private law relations, the State acts as a legal person.</p>
e-Translation	<p>LEGAL PERSONS</p> <p>PARAGRAPH 10 Legal personality A natural person has the capacity to have rights and obligations within the limits of the law; legal person and state.</p> <p>PARAGRAPH 11 Legal persons (1) A physical person is a human being. (2) A legal person is an association of persons (the association), a special purpose association of property (fundament) and, if the law grants him legal personality, another organised unit. (3) The State in private law relations acts as a legal entity</p>

Z tabuľky je zrejmé, že strojové prekladače nedokážu rozlíšiť význam pojmu právna a právnická osoba. Ekvivalenty k týmto pojmom v texte prekladu zamieňajú, respektíve prekladajú nejednotne. Všetky 3 prekladače sa kľžu na úrovni slova a nedokážu odhaliť postavenie hyperonyma právna osoba, ktoré by malo aj v preklade strešne pomenúvať pojmy právnická a fyzická osoba. Neinterpretujú termín na základe jeho definície, ale na základe pomenovania, ktoré je ako sme už ukázali v časti o systémovosti a ustálenosti terminológie civilného práva v tomto prípade nesystémové.

Už z tohto jednoduchého príkladu je zrejmé, že predpokladom kvalitného strojového prekladu právneho textu je dostupnosť overených, kodifikovaných prekladov právnych termínov, respektíve kodifikovaných prekladov celých textov právnych noriem aspoň v anglickom jazyku. Tieto kodifikované preklady by mali vzniknúť overenými postupmi humánneho prekladu právnych textov, prostredníctvom hĺbkovej interpretácie a analýzy prekladových ekvivalentov. V prípade dostupnosti takýchto paralelných textov je strojový prekladač schopný prevziať kodifikované ekvivalenty právnych pojmov do ďalších prekladateľských zadaní, a tak značne uľahčiť prácu prekladateľa i efektivitu prekladateľského procesu.

ZÁVER

Zámerom tejto štúdie nie je poukazovať na nedostatky nateraz dostupných technológií počítačom podporovaného a strojového prekladu, ale poukázať na možnosti, ktoré z týchto technológií môžu urobiť skutočne efektívne nástroje na zvýšenie rýchlosti a kvality právneho prekladu v praxi. Štúdia má teda za cieľ poukázať na potrebu systematického spracúvania pojmových systémov právnej terminológie, ktorá je ukotvená v jednotlivých právnych úpravách do podoby terminologických glosárov už v procese tvorby, či rekodifikácie právnych predpisov.

Z dostupných kodifikovaných prekladov základných právnych noriem by prekladatelia mohli prekladové ekvivalenty extrahovať a zaviesť do nástrojov počítačom podporovaného prekladu. Tým by mohli postupne zjednotiť a ustáliť používanie ekvivalentov k základným právnym pojmom pri preklade sekundárnych právnych textov, ktoré sú im zadávané na preklad, čo by nepochybné zvýšilo kvalitu prekladu v právnej praxi na Slovensku.